

ВИЩА ВІЙСЬКОВА ОСВІТА – ПРОБЛЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ЯКОСТІ

У статті розглядаються основи гарантування якості підготовки військових фахівців.

Ключові слова: політика гарантування якості військової освіти, якість підготовки військових фахівців, компетентність.

В статье рассматриваются основы гарантирования качества подготовки военных специалистов.

Ключевые слова: политика гарантирования качества военного образования, качество подготовки военных специалистов, компетентность.

This article deals with basis of preparation's quality of soldiery specialists guarantee.

Keywords: policy of guaranteeing of quality of military education, quality of preparation of soldiery specialists, competence.

Освіта в Україні – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету та іміджу нашої країни, створення умов для самореалізації кожної особистості.

Військова освіта є специфічною складовою загальнодержавної системи освіти. З неї розпочинається зміцнення обороноздатності держави, відтворення і нарощування кадрового потенціалу Збройних Сил України. Вона має відповідати сучасним вимогам щодо забезпечення якості як головного сенсу освіти.

Поняття «якість військової освіти» характеризується багатовимірністю – економічно-фінансовою, соціально-політичною, світоглядною і не тотожне поняттю «якість підготовки військових фахівців». Останнє – лише її частка, своєрідна внутрішня складова, що більшою мірою віддзеркалює хід і результати навчально-виховного процесу у військових освітніх закладах (далі – ВВНЗ). Зовнішня ж складова стосується розроблення і впровадження державної політики у сфері військової освіти і перш за все – постійного удосконалення нормативно-правової бази, створення оптимальної системи військової освіти, її інтеграція в загальнодержавний освітній простір, впровадження заходів, що спрямовані безпосередньо на особистість військовослужбовця, підвищення його соціального статусу, престижності військової служби. Саме з цього розпочинається рух до якості військової освіти. У межах останньої можна виділити три основні складові: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти. Ці складові мають бути критеріально систематизовані, впроваджені в педагогічну практику, оцінені, а ступінь їх прояву має постійно моніторингуватися.

Якість потенціалу досягнення мети освіти – перша складова – визначається такими характеристиками: якість законодавчої бази; якість цілей освіти; якість науково-педагогічних, наукових працівників та сформованих науково-педагогічних шкіл; якість персоналу забезпечення навчально-виховного процесу; якість відбору кандидатів на навчання і якість тих, хто навчається; якість освітнього середовища; якість стандартів і змісту освіти; якість матеріально-технічної бази та фінансового забезпечення навчально-виховного процесу; якість інформаційно-методичної бази.

Якість процесу формування професіоналізму – друга складова – це якість технології освіти та її основних складових; якість мотивації науково-педагогічних та наукових працівників на творчість та ефективність науково-педагогічної роботи; якість ставлення тих, хто навчається до освіти; ефективність освітнього процесу; якість управління освітою, якість методів презентації навчальних досягнень.

Якість результату освіти – третя складова – це усвідомлення випускниками власного професіоналізму; реалізація індивідуальних здібностей та якостей; оволодіння методологією самоосвіти, самовдосконалення; психологічна готовність до професійної діяльності; компетентність; призначення по завершенні навчання на відповідну посаду; успішне виконання посадових обов'язків у військах, і кар'єрний ріст. Ключовим поняттям у цьому переліку є компетентність.

Компетентність військового фахівця розглядається як інтегральний показник якості його підготовки, що характеризується ступенем здатності і готовності до постійного самовдосконалення, застосування сформованих знань, умінь, навичок, особистих якостей і ціннісних орієнтацій при виконанні службово-бойових функцій у звичайних та екстремальних умовах на посаді за призначенням. Тут слід звернути увагу, що не

результати академічних знань визначають компетентність, а здатність їх застосовувати.

Застосування компетентнісного підходу в системі підготовки військових фахівців передбачає досягнення ними кінцевого результату навчально-виховного процесу – сформованості передбачених освітньо-кваліфікаційними характеристиками і освітньо-професійними програмами окремих компетентностей, що містять у собі визначені професійно важливі якості. А саме: соціально-особистісної (морально-етичні, індивідуально-психологічні, самовдосконалення); загальнонаукової (базові знання з гуманітарної та соціально-економічної, математичної та природничо-наукової підготовки); загально-професійної (організаційно-управлінські, правові, тактичні, виховної роботи, інформаційно-комунікативні, несення чергової служби); спеціалізовано-професійної (тактико-спеціальні, військово-технічні, методичні). Ефективним інструментарієм формування компетентностей військового фахівця є інноваційні педагогічні технології.

Педагогічна технологія являє собою упорядковану (алгоритмізовану) взаємодію учасників навчально-виховного процесу, що має забезпечити гарантування якості підготовки військових фахівців у військових навчальних закладах, досягнення ними заданого рівня сформованості визначених компетентностей. Основними складовими зазначеної взаємодії, що має носити особистісно-орієнтований характер, є такі: організаційно-проектувальна, комунікативно-перетворювальна, діагностично-моніторингова, аналітично-коригувальна. Тобто, застосування певним чином розроблених педагогічних технологій мають гарантувати якість підготовки військових фахівців. Чи коректна сама постановка такого питання в теперішніх умовах, коли середній конкурс у ВВНЗ – 1,2, коли застарілою є навчально-матеріальна база і є проблеми з постачанням необхідних обсягів пально-мастильних матеріалів, коли низька мотивація офіцерів-випускників на подальшу службу у військах, коли нормативно-правова база вищої освіти потребує суттєвого вдосконалення, коли є надмірною кількість спеціалізацій в межах окремих спеціальностей тощо? Щоб дати відповідь на поставлене питання, слід визначитися з деякими категоріями.

Перш за все – з найбільш глобальним поняттям – “політика гарантування якості військової освіти”. Його можна тлумачити як розробленість концептуальних засад скоординованої діяльності органів законодавчої, виконавчої влади і системи військової освіти стосовно створення і

регуляції необхідних умов для виконання військовими освітніми закладами державного замовлення на підготовку військових фахівців з визначеним рівнем сформованості компетентності відповідно до прийнятих державою стандартів освіти.

Тоді, за умови реалізації подібної політики, поняття “гарантування якості військової освіти” можна розуміти як поруку ВВНЗ щодо виконання державного замовлення (відповідно до прийнятих державою стандартів освіти) на підготовку військових фахівців зі ступенем сформованості визначених компетентностей у кожного з них не менш встановленого рівня. Такий мінімальний рівень може, наприклад, сягати 60%. Це – 0,6 від еталонного показника – 1,0, що відповідає оцінці “5”. Подібна оцінна шкала, на наш погляд, є більш прийнятною і технологічною. Цілком зрозуміло, чому сформованість компетентностей у даному контексті є жорстко регламентованою як відсотками, так і системою критеріїв. Без цього в принципі неможливо оцінити ступінь досягнення цілей освіти, а відтак і гарантувати її якість. Кількісний показник ступеня сформованості компетентності, як бачимо у наведеному прикладі, дещо занижений до рівня – 0,6. Це зроблено з урахуванням обмеженості можливостей ВВНЗ щодо прищеплення випускникам стійких практичних навичок, особливо що стосується бойового застосування озброєння і військової техніки. Але ж військова освіта не закінчується випуском з ВВНЗ. Вона триває протягом усієї служби у військах, силах. Тому дібрати необхідного практичного досвіду, при відповідній мотивації, випускник може упродовж кількох місяців після призначення на посаду.

Таким чином, відповідь на поставлене питання щодо можливості забезпечення якості військової освіти, навіть в не дуже сприятливих умовах є цілком ствердною – “Так”. При цьому йдеться не про досягнення еталонного (ідеального) рівня якості освіти у ВВНЗ, а про досягнення оптимального рівня якості підготовки кожною окремою особистістю в конкретних умовах, які слід об’єктивно оцінювати за розробленими критеріями на вході в систему військової освіти. Надалі – необхідно передбачити заходи щодо планомірної оптимізації наявних умов і ресурсів. Тільки після цього можна вести мову про досягнення прогнозованого рівня якості підготовки кожним індивідом в зоні його найближчого розвитку: інтелектуального, фізичного, психічного.

А головне – розробити в кожному ВВНЗ, на факультеті, кафедрі, у підрозділах

забезпечення і втілити у педагогічну практику політику гарантування якості, в основу якої покласти компетентнісний, здебільшого міждисциплінарний підхід, де не академічні знання визначають успіхи в навчанні, а здатність і готовність застосовувати їх при виконанні службових обов'язків на посаді за призначенням як в звичайних, так і в екстремальних умовах. При цьому, критерії оцінки якості і підходи до їх оцінювання мають здебільшого збігатися у ВВНЗ і військах. Тобто йдеться про вироблення “єдиної системи координат”, а відтак, спрацьовуватиме зворотній зв'язок як один з основних коригуючих елементів у системі управління якістю освіти.

Тоді прогноз якості підготовки військових фахівців у кожному ВВНЗ за інтегральною оцінкою сформованості компетентності може отримати такий вигляд. Наприклад: 10%-15% випускників досягли ступеня сформованості компетентності – 0,90-1,0, що відповідає оцінці “відмінно”; 35%-40% – 0,76-0,89 – “добре”; 40%-50% – 0,61-0,75 – “задовільно”; до 5% – 0,51-0,60 – “задовільно в зоні ризику”. На сьогодні ж за оцінками ВВНЗ і ДЕК підготовлено “задовільно” – до 10%, решта – “добре” і “відмінно”. А за результатами аналізу відгуків з військ на випускників 2010 року близько 10% з них оцінено як такі, що не відповідають займаній посаді. Звідси цілком прогнозований

висновок – потрібно змінити саму ідеологію підготовки та оцінювання якості військових фахівців, відмовитися від “процентоманії”, що останнім часом набула усталеної тенденції у більшості ВВНЗ і вийти на більш реалістичну точку відліку, відносно якої розпочати керований процес гарантування якості освіти.

Реалізації зазначеної політики багато в чому може сприяти Національна рамка кваліфікації, що в теперішній час розробляється в державі і являє собою дієвий інструмент налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці. Стосовно адаптації до військової освіти, то одним із стратегічних завдань, передбачених у змісті Національної рамки кваліфікації, є забезпечення якості освітніх послуг із врахуванням вимог замовника до компетентності випускників.

Таким чином, системоутворюючим елементом якості військової освіти слід визначити і визнати таку політику, що зорієнтована на потреби особистості і військ, враховує наявні умови і ресурси, впливає на їх удосконалення і має гарантовано забезпечити досягнення кожним індивідом визначеного рівня сформованості компетентності відповідно до прийнятих державою стандартів освіти на основі застосування інноваційних, особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Література

1. Закон України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 р., №2984-III.
2. Зельницький А. М. Компетентнісна модель випускника ВВНЗ – складова системи підготовки військових фахівців / Зельницький А. М., Удовенко П. І., Серветник Р. М. // Вісник Національної академії оборони України. – 2009. – № 3 (11). – С. 21–26.
3. Зельницький А. М. Педагогічна система ВВНЗ, як основа забезпечення якості підготовки військових фахівців / Зельницький А. М. // Вісник Національної академії оборони України. – 2010. – № 3 (16). – С. 21–28.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / Зимняя И. А. // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
5. Івахненко О. М. Методичні рекомендації щодо підготовки відгуку на випускника вищого військового навчального закладу Збройних Сил України (військового навчального підрозділу вищого навчального закладу) / Івахненко О. М., Васильєв О. М., Ветров В. І., Шупель Б. Н. – К. : ВПІ НТУУ “КПІ”, 2007. – 24 с.
6. Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України “Про затвердження інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України” від 13.04.2005 № 221/217.
7. Новак В. О. Основи теорії управління : навч. посіб. / Новак В. О. – К. : НАУ, 2001. – 236 с.
8. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Селевко Г. // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
9. Системи управління якістю основні положення та словник : ДСТУ ISO – 9001 : 2001. – К. : Держстандарт України, 2001. – 17 с.
10. Система управління якістю. Основні положення та словник термінів : ДСТУ ISO – 9000 : 2007 (ISO 9000 : 2005, IDT). – К. : Держстандарт України, 2007.
11. Система управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності : ДСТУ ISO – 9004 : 2009. – К. : Держстандарт України, 2009.
12. Tuning Educational Structures in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.let.rug.nl/TuningProjekt/index.html;-tuning.unideusto.org/tuningeu.